

ZEYTİNİN ANAVATANI ANADOLU

Akdeniz uygarlığının sembolü olan zeytin ağacı, tarih boyunca bu bölgede kurulan tüm uygarlıkların temelini oluşturdu. Zeytinin anavatanının Güneydoğu Anadolu olduğu eskiden beri bilinmekte. Son yıllardaki çalışmalarda Hatay, Kahramanmaraş ve Mardin şeridinde zeytin ağacının en alt türüne rastlanmış olması bu yargıyı kesinleştiriyor. Güneydoğu Anadolu'da ilk yerleşimini tamamlayan zeytin, Batı Anadolu'ya ve oradan da Ege adaları yolu ile Yunanistan, İtalya, Fransa ve İspanya'ya kadar uzandı. Sicilya yolu ile Kuzey Afrika'ya sıçrayan zeytin, Güneydoğu Anadolu'dan çıkarak Suriye ve Mısır üzerinden ilerleyen ikinci kol ile birleşti ve böylece Akdeniz'in tüm güney kıyılarına yayıldı. Bir üçüncü kol da Irak ve İran üzerinden Afganistan ve Pakistan'a ilerledi. 16. Yüzyılda İspanyollar tarafından Kuzey ve Güney Amerika'ya götürülmesi ile zeytin'in dünyadaki yayılışı tamamlandı.

Zeytin yetiştiriciliğinin ilk insanlarla birlikte başladığı kabul edilmekte ve "Zeytin bütün ağaçların ilkidir." denilmektedir. Zeytinin insanlık tarihindeki önemine tüm kutsal kitaplarda, yaratılış ve kuruluş efsanelerinde yer verilmekte. Arkeolojik ve jeolojik buluntularda zeytinin M.Ö.6000 yılından beri kullanıldığını göstermektedir. Zeytinyağı bu süreç boyunca Akdeniz insanının önemli bir gıdası olması yanı sıra, Akdeniz ticaretinin de temelini oluşturdu ve sadece bir besin maddesi olarak değil aynı zamanda sağlık ve güzellik iksiri olarak da kullanıldı.

ZEYTİNYAĞI'NIN ÖYKÜSÜ

Zeytinden elde edilmesinde kullanılan ilk yöntem, zeytinlerin önce ayakla ezilmesi ve sıcak su ile yağının alınması şeklinde oldu. Bugün için dünya üstünde bulunmuş en eski zeytinyağı tesisi, M.Ö.6. Yüzyıla ait ve İzmir'in Urla ilçesi yakınlarındaki antik Klazomenia kentinde bulunuyor. Daha sonraları Romalılar zeytinin iki taş arasında ezilmesine dayanan yöntemi buldu. İlk zamanlarda taşın dönmesi insanlar tarafından sağlanırken, daha sonra bu iş için hayvan gücünden yararlanıldı. Zamanla ezilen zeytin hamurunun sıkıştırılması için Arşimet vidasının döndürülmesi ile oluşturulan basınçtan faydalanıldı. Mengene tabir edilen bu usul günümüzde de halen kullanılıyor.

XIX. yüzyılda buharın kullanılmaya başlanması ile zeytinyağı sanayiinde yeni bir döneme girildi ve daha yüksek basınçla daha fazla zeytin işleme olanağı doğdu. Bu iş için kullanılan hidrolik presler teknolojik gelişmelere paralel olarak dizel motoru ve elektrikle çalışabilecek biçimde geliştirildi ve zamanla günümüzde kullanılan en modern sistem olan kontinü tesislere dek geldi.

ZEYTİNYAĞININ İNSAN SAĞLIĞI VE BESLENMESİNDEKİ ÖNEMİ

Zeytinyağı; vücut için gerekli ancak sentez edilemeyen temel yağ asitleri ile sadece yağda eriyebilen E vitamininin kaynağını oluşturması ve yüksek kalori değeri (16 ml zeytinyağı 120 kalori içermektedir) yanı sıra, meyve suyu gibi naturel tüketilebilen tek yağ olma özelliği ve kendine has renk, koku, tat ve aromasıyla insan beslenmesinde çok önemli bir konuma sahip.

Zeytinyağının başta kalp-damar hastalıkları olmak üzere sindirim sistemi, kemik yapısı, beyin ve sinir dokuları üzerinde çok önemli fonksiyonları bulunmaktadır.

Zeytinyağı kalp-damar hastalıklarında temel risk faktörü olan kolesterolün, damar tıkanıklığına yol açan "LDL" bileşenini azaltıcı rol oynarken, yararlı ve koruyucu olan "HDL" bileşenini değiştirmez. Bu özelliği ile kalp sağlığı açısından en uygun yağdır.

Kan hücrelerinin kümeleşmesinde rol oynayan faktörlere karşı etki göstererek kan damarlarında pıhtılaşma riskini azaltır.

Zeytinyağı sıcak ve soğuk tüketildiğinde mide asitlerini azaltarak gastrit veya duodenal ülserlere karşı koruyucu bir rol oynar.

Zeytinyağı safra salgısını canlandırıcı, safra kompozisyonunu düzenleyici ve safra kesesinin boşalmasını sağlayıcı özellikler nedeniyle safra taşı riskini azaltır ve taşların erimesine yardımcı olur. Bağırsaklar tarafından en iyi emilen yağdır ve bağırsaklardan geçişi düzenleyici özelliği vardır.

Tüm yağlar arasında en dengeli kimyasal pozisyona sahip olduğundan kemik mineralizasyonunun iyileşmesini sağlar ve normal kemik gelişimine yardımcı olur.

Ayrıca yeni doğmuş bebeklerde 6/1 oranında gerekli olan linoleik-linoleik asit oranı zeytinyağında optimum seviyede olduğundan, bebek bekleyen ve emziren annelerin beslenmesinde en uygun yağdır.

Zeytinyağı aynı zamanda dokuların yaşlanmasını önler ve yaşlanmanın beyin fonksiyonları üzerindeki yıpratıcı etkisini azaltır.

ÜLKEMİZDE ZEYTİNCİLİK VE ZEYTİNYAĞI

Ülkemiz zeytinciliği ve zeytinyağı sektörü, tarımdan sanayi ve pazarlamaya kadar olan zincir içerisinde ana veya yan ürünleri ile birlikte doğrudan veya dolaylı olarak, 8-10 milyon kişinin geçimine katkıda bulunan önemli bir tarım sanayi, ticaret ve istihdam alanı. 750 ile 1000 yıl arasında değişen çok uzun bir ömre sahip olan zeytin ağacı varlığının yüzde 98'i Akdeniz ülkelerinde bulunuyor.

Dünyada en önemli zeytin üretici ülkeler arasında İspanya, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Tunus, Türkiye, Suriye, Fas ve Cezayir sayılmakta. Dünya ticaretinde önde gelen ülkeler ise İspanya, İtalya, Türkiye ve Yunanistan. Türkiye 100 milyon zeytin ağacı varlığına sahiptir.

Türkiye dünya zeytin üretiminde, 1950'li yıllarda, İspanya ve İtalya'dan sonra 3. sırada yer alıyordu. Ancak, önce Yunanistan ardından Tunus'un zeytin ve zeytinyağına verdiği önem ve uyguladığı politikalarla Türkiye 5. sıraya düştü.

ÜRETİM

Zeytin ağacının özelliği dolayısıyla üretim, yıllara göre farklılık gösteriyor. Zeytin ağacının doğasında olan "var yılı", "yok yılı" periyodisine göre, Türkiye'de üretim, var yıllarında 170-180 bin ton seviyelerinde iken, yok yıllarında bu rakam 40-60 bin ton seviyelerine düşmektedir.

Bu yıl hasat döneminin başlayacağı 'ekim' ayından itibaren daha düşük rekoltenin olduğu yok yılına giriliyor. Ancak üretim, bu yıl geçtiğimiz yok yıllarından daha iyi olacak gibi görünmektedir. Bir önceki yok yılında rekolte 40 bin ton seviyesinde iken, bu yıl 80-100 bin ton üretim beklenmektedir. Bunun sebebi olarak verimin artmasının yanında, bu yıl daha önce ekilen ağaçların meyve vermeye başlaması gösteriliyor. Sadece GAP bölgesinde geçtiğimiz yıllarda 10 milyon yeni zeytin ağacı dikilmişti.

ZEYTİN VE ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİNDE SÖZ SAHİBİ OLAN ÜLKELER

Zeytin üretiminin Akdeniz ve benzeri iklime sahip olan ülkelerde gerçekleşmesi, zeytinyağı ticaretinde sınırlı sayıda ülkenin söz sahibi olmasına neden olmaktadır. Dünya zeytinyağı ihracatının yaklaşık yüzde 95'i toplam yedi ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. Dünyada zeytinyağı talebinin yıldan yıla artıyor olması bu ülkelerin zeytinyağı ticaretindeki önemini daha da arttırmaktadır. 2001-2002 sezonunda İspanya, İtalya ve Yunanistan'ın üretimlerinin sırasıyla 1412 bin ton, 610 bin ton ve 360 bin ton olarak gerçekleştiği, 2002-2003 sezonunda ise 883 bin ton, 550 bin ton ve 372 bin ton olduğu tahmin edilmektedir. AB zeytinyağı üretiminde kendi kendine yeter durumda olduğu kadar zeytinyağı ticaretinde de söz sahibi. Etkili promosyon kampanyaları ile birlikte Avrupa birliğinden sağlanan maddi destek, söz konusu ülkelerin bu konuma gelmelerinde önemli katkıda bulunmuştur. 1995-96 sezonundaki düşük üretim dünya ticareti de etkiledi, ancak bu sezondan sonra üretim ve tüketimdeki olumlu gelişmeler dünya ticaretine de yansımıştır.

AB ülkeleri dünya zeytinyağı ihracatında 90-91/99-00 sezonları arasında ortalama yüzde 53'lük payı, ithalatında da yüzde 35'lik payı ile ilk sırada yer almaktadır. Bunları ihracatta yüzde 32 ile Tunus ve yüzde sekiz ile Türkiye izliyor. İthalatta ise ABD yüzde 31, Brezilya ve Avustralya yüzde 5, Kanada ve Japonya'nın ise yaklaşık olarak yüzde 4'erlik payları bulunmaktadır. 2002-2003 sezonunda toplam dünya ihracatının 460 bin ton civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Dünyanın en önemli zeytinyağı üreticisi olan AB'de zeytinyağı üretimi fiyat garantisini altındadır. AB ülkelerinde gelir seviyeleri ortalamasının altında olan zeytincilerinin refahını temin etmek için muhtelif üretim ve dış ticaret düzenlemeleri getirilmiştir. Üretici ortak pazar tarım politikası dahilinde kapsamlı olarak desteklenmekte ve zeytinyağı üreticisine kilogram başına 1.32 Euro'ya varan yardımlarda bulunarak, ürünün Pazar şansını arttırmakta ve tarımsal üretimde devamlılık sağlamaktadır.

Avrupa Birliği ve Tunus'ta, var yıllarındaki arz fazlası ürünün üretici stoku olarak kalmasını ve ürünün değer kaybına uğramasını önlemek, var-yok yılları arasında arz-talep dengesi oluşturarak düzenli mal arzı sağlamak amaçlı stok müesseseleri bulunmaktadır. Arz fazlası yaşanan dönemlerde stoklama yardımı verilmektedir. Verilen son yardımın tutarı ton başına 1.22 Euro'dur. Bunu yanı sıra zeytinyağı üretiminin kalitesini geliştirmek için zirai ve sınıai önlemler içeren programlar uygulanmaktadır. Her yıl bu türden programlara yaklaşık 30 milyon Euro ayrılmaktadır.

AB zeytinyağı sektöründe faaliyet gösteren üretici birliklerini de unutmamaktadır. Bunların idari ve teknik masraflarının karşılanması için de 30 milyon Euro tahsis etmektedir. Türkiye'den Avrupa ülkelerine yapılan ithalatta, kendi iç fiyatlarına göre 100-150 \$/ton navlun ve nefaset bedeli kesintisi yapılmaktadır.

Zeytinyağı dış ticareti ise kesinlikle herhangi bir kısıtlamaya tabii tutulmamaktadır. AB hem kutulu hem de dökme olarak zeytinyağı ithal ve ihraç ediyor. Dünya fiyatlarına göre zeytinyağı ihracatçılara iade verilmektedir. En son verilen tutar kutulu naturel sızma için ton başına 60, kutulu riviera için ton başına 55 Euro.

AB bir yandan da zeytinyağı tüketiminin artırılması için Uluslar arası Zeytinyağı Konseyi (UZK) aracılığıyla ithalatçı ülkelerde, kendi programları aracılığıyla iç piyasasında promosyon ve bilgilendirme kampanyaları yürütmektedir. AB her yıl UZK kampanyalarına 166 bin Euro, kendi kampanyalarına ise 2 milyon Euro ayırmaktadır.

AB ve Tunus'tan sonra en büyük zeytinyağı üreticisi olan ülkemizde ise ürünün stratejisine uygun bir politika bulunmaması, ürünün iç ve dış satış şansını sınırlamaktadır.

Türkiye, kişi başına yıllık zeytinyağı tüketimi açısından tüm üretici ülkelerin gerisinde kalmakta ve katma değeri yüksek kutulu ihracat istenilen seviyelere ulaşmamaktadır. Kişi başına zeytinyağı tüketiminin Yunanistan'da 21 kg, İtalya'da 11 kg, İspanya'da 10 kg, Tunus'ta 10 kg, Suriye'de 6.2 kg, Portekiz'de 5 kg ve Türkiye'de 1 kg olduğu dikkate alındığında ülkemiz kişi başına zeytinyağı tüketim miktarının çok düşük olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin ülkelere göre zeytinyağı ihracatı						
ÜLKELER	2000		2001		2002	
	Ton	Bin\$	Ton	Bin\$	Ton	Bin\$
İTALYA	938	1752	47381	63506	12018	21135
ABD	5264	10922	12998	19319	5629	9996
S.ARABİSTAN	1597	2711	2815	4120	1591	2949
KANADA	324	725	1017	1634	1255	2407
BAE	706	1223	963	1365	716	1309
FAS	0	0	1755	2306	465	825
JAPONYA	80	202	373	878	371	817
NORVEÇ	63	100	301	558	326	667
G.KORE CUM.	143	315	336	720	260	593
ALMANYA	161	472	139	308	204	562
KUVEYT	295	517	623	809	312	546
F.SAHİLİ	46	72	1204	1845	289	541
İSRAİL	602	929	2204	2784	255	422
AVUSTRALYA	107	229	562	864	184	359
RUSYA FED.	32	89	39	103	122	293
DİĞER	6209	10219	25903	34635	1351	2862
TOPLAM	16449	30479	98610	135754	25347	46283

ZEYTİNYAĞI TERCİH EĞİLİMLERİ

Dünya zeytinyağı tüketiminde son yıllarda oluşan eğilim zeytinyağının kaliteli ve mümkün olduğunca doğal şartlarda üretilmiş olması yönündedir. Zeytinyağı üreticilerinin gelecekte mevcut Pazar paylarını korumak ve yeni pazarlara girebilmek için kaliteli ve naturel zeytinyağı üretimine yönelmeleri gerekmektedir. Dünyada giderek artan sağlık bilinci ve doğal yollarla üretilmiş olan gıdalara talep nedeniyle, dünya ticaretinde zeytinyağının öneminin daha da artması beklenmektedir. Artan gelir düzeyi ve yükselen hayat standartları zeytinyağı için yeni pazarların oluşmasına yol açmaktadır.

TÜRKİYE'DE ZEYTİNYAĞINA VERİLEN PRİMLER

Sektörün uzun süreli girişimleri sonucunda ilk kez üründe var yılı olan 1998-1999 İş yılında 40 cent prim uygulandı. Ancak 1999-2000 İş yılında rekoltenin az olması ve fiyatların yükseldiği gerekçesiyle prim uygulanmamıştır. Daha sonra üründe var yılı olan 2000-2001 İş Yılında 28 cent, yok yılı olan 2001-2002 İş Yılında 150.000.-TL/Kg., 2002-2003 İş Yılında ise 175.000 TL/Kg zeytinyağı destekleme primi verilmiştir. AB ülkelerinde, zeytinyağı üretimi ve ihracatını desteklemek için

birçok mekanizma kullanılmaktadır. Piyasa fiyatı ile verilen tüm yardımlar bir arada ele alındığında AB'de bir ton zeytinyağının değeri 4 bin 300 Euro'yu bulmaktadır. Oysa Türkiye'nin ortalama zeytinyağı ihraç fiyatı 1.600 Euro'da kalıyor.

Ne yazık ki Türkiye'de bugüne kadar yapılan uygulamalar zeytincilik sektörünün ihtiyaçlarına cevap verememiş, ülkemiz açısından stratejik değere sahip olan zeytinyağı üretimi sistemli bir şekilde desteklenmemiştir.

Gerekli önlemler alındığı takdirde Türkiye'nin zeytinyağı ihracatının toplam değerinin 1.5 milyar doları aşması normal bir gelişme olarak gösterilmektedir.

Ülkeler itibariyle dünya zeytinyağı ihracatı								
Ülke	90/91-99/00							
	10 sezon ort.		2000/01		2001/02		2002/03	
IHRACAT	Bin ton	%pay	Bin ton	%pay	Bin ton	%pay	Bin ton	%pay
AB ÜLKELERİ								
(AB İÇİ HARİÇ)	197	52.6	291	58.0	309	79.2	316	68.3
TUNUS	120	32.0	95	18.9	25	6.4	30	6.5
TÜRKİYE	29	7.7	92	18.3	28	7.2	80	17.3
FAS	8	2.2	0	0.0	5	1.3	2	0.4
SURİYE	3	0.9	10	2.0	10	2.6	20	4.3
DIĞER	17	4.7	14	2.8	13	3.3	15	3.1
DÜNYA	374	100.0	502	100.0	390	100.0	463	100.0

İHRACAT

Türkiye net zeytinyağı ihracatçısı ülkeler arasında bulunmaktadır. İhraç pazarlarımızın genişlemesinin de etkisiyle ihracatımızda son 10 sezon ortalaması 75 milyon doların üzerinde gerçekleşti.1998-99 sezonunda 103 bin ton ihracat karşılığı 172 milyon dolarlık gelirle tüm sezonların en büyük ihracat rakamlarına ulaşıldı. Ancak ardından gelen yok sezonunda ihracatımız 31 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2001-2002 sezonunda ise ihracatımız 45 milyon dolar olmuştur.

Bu yıl Türkiye'nin ilk 7 aylık döneminde zeytin ve zeytinyağı ihracatı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 506 oranında artarak, 93 milyon 652 bin dolara ulaştı. Bu rakam geçen yılın aynı döneminde 15 milyon 463 bin dolar seviyesinde kalmıştı.

İhracatın bu yıl artmasındaki en temel neden Avrupa'da yaklaşık 450 bin ton seviyesindeki açıktır. Avrupa'da oluşan arz talep dengesizliği Türkiye'nin zeytinyağı ihracatını ve ihraç fiyatlarını arttırmıştır.

Zeytinyağı ihracat rakamı, sezon başında 1600 dolarken bugün 2500 doların üzerine çıkmıştır.

Türkiye'nin 1 Ağustos 2002-31 Temmuz 2003 arasında 62 bin 456 ton olan toplam ihracat miktarının 8 bin 339 tonu kutulu, kalan miktarı ise varilli ve dökme olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin zeytinyağı üretiminde meydana gelen dalgalanmalar sebebiyle keskin artış ve düşüşler gösteriyor. İşleme teknolojisi, pazarlama politikaları ve diğer zeytinyağı üreticisi rakiplerin zeytinyağı üretimindeki artış ve düşüşleri de ihracatı etkileyen önemli etkenler arasında bulunmaktadır.

Son yıllarda özellikle ekstra naturel ve naturel zeytinyağının toplam zeytinyağı ihracatındaki paylarının artış sağladığı görülüyor. Ekstra naturel zeytinyağının 1996 yılında toplam zeytinyağı yüzde 5 iken yıllar itibariyle artarak 1999 yılında yüzde 24'e, 2000 yılında yüzde 32'ye, 2001 yılında da yüzde 35'e ulaşmıştır. Dünyada zeytinyağına yönelik talebin artması Türkiye için yeni ihraç pazarlarının ortaya çıkmasını sağladı ve son yıllarda daha önce zeytinyağı ihracatı yapılmamış ülkeler Türkiye'ye yeni olanaklar sundu. Türk zeytinyağı başta İspanya, İtalya, Amerika olmak üzere Japonya, Kanada, Avustralya, BDT, Ortadoğu ve Güney Amerika ülkeleri ile birlikte son üç sezonda yaklaşık 100 ülkeye ihraç edilmiştir.

Ağırlıklı olarak ihracat yapılan ülkeler ise Almanya, İngiltere, Fransa, İsveç, İsviçre, Norveç, Hollanda, Hong-Kong, Güney Afrika, Kore, Malezya, Meksika, Rusya, Slovenya, Suudi Arabistan, Tayvan, Ukrayna, Yeni Zelanda ve Irak.

Üretici-İhracatçı konumundaki İspanya ve İtalya ihracatımızdaki en önemli yere sahip pazarlardır. Zeytinyağı ihracatımız bu ülkelerin üretim ve talep durumları ile birlikte, belirleyici rol oynadıkları dış piyasa oluşumlarına bağlı bulunuyor. Bu nedenle AB ülkeleri, Türkiye için hem büyük bir Pazar oluşturuyor, hem de diğer pazarlarda en büyük rakip oluyor. Üretimlerinin düşük olduğu yıllarda ihracatımız artıyor, ancak bu ülkelere dökme formda ihraç ettiğimiz zeytinyağı daha sonra ambalajlanarak diğer pazarlarda ispanyol ve İtalyan markaları altında rakip olarak karşımıza çıkıyor.

Türkiye'nin çeşitlere göre zeytinyağı ihracatı								
Ürün	1999		2000		2001		2002	
	Ton	Bin\$	Ton	Bin\$	Ton	Bin\$	Ton	Bin\$
Z.yağı,nat.,saf,ekstra	22630	41528	5081	9627	31946	46 852	5359	10261
Z.yağı,nat.,saf,ekstra	11819	16243	1453	2587	19470	24985	2425	4264
Z.yağı,rafine,saf	26144	44143	1844	3747	21731	29987	11446	20402
Z.yağı,diğer,saf(karma)	36291	64066	6250	13077	21172	30810	5889	11023
Diğerleri	6209	4070	1786	1369	4290	3119	229	333
Toplam	103093	170050	16414	30407	98610	135754	23347	46283

Son yıllarda Türkiye açısından en önemli ve istikrarlı zeytinyağı ithalatçısı ABD olmuştur. Amerika'nın ihracatımızdaki payı 2002 yılı itibariyle yüzde 23'e ulaşmıştır. 2002 yılında Amerika'nın yanı sıra Suudi Arabistan, Kanada, BAE, Fas ve Japonya diğer önemli ihraç pazarlarımızı oluşturmaktadır. Ancak ihracatımızın büyük bir bölümünün üretici-ihracatçı konumunda olan İtalya ve İspanya'ya yöneldiği göz önünde bulundurulduğunda mevcut pazarların geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'nin zeytin üretiminde kendine yeterli olmasına karşın, düzenli olmamakla birlikte az miktarlarda zeytinyağı ithalatı da bulunuyor. İthalat, daha çok üretimin yetersiz olduğu yıllarda yapılıyor. Zeytinyağı ithalatının gerçekleştiği ülkeler arasında İspanya, İtalya ve Suriye bulunuyor.

Türkiye'nin zeytinyağı ihracatı yıldan yıla zeytin ve buna bağlı zeytinyağı üretiminde meydana gelen dalgalanmalar sebebiyle keskin artış ve düşüşler göstermektedir. İşleme teknolojisi, pazarlama politikaları ve diğer zeytinyağı üreticisi rakiplerimizin zeytinyağı üretimindeki artış ve düşüşler de ihracatımızı etkileyen önemli etkenler arasındadır.

Türkiye'nin Sezonlar İtibariyle Zeytinyağı İhracatı (M:Kg , D:ABD \$)

Sezon	M	D
1992/93	7261376	12569713
1993/94	10673.92	15025567
1994/95	58142.40	112763760
1995/96	22313.09	70403261
1996/97	48677391	97127941
1997/98	43346976	70180993
1998/99	103407960	172161448
1999/00	14685498	31432316
2000/01	91150368	127620410

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı EBİM Kayıtları

Ülkemiz net zeytinyağı ihracatçısı ülkeler arasında bulunmaktadır. İhraç pazarlarımızın genişlemesinin de etkisiyle son 9 sezonda, ortalama ihracatımız 60 bin tonun üzerine çıkmış ancak hala istenen seviyeye ulaşmamıştır. 1998/99 sezonunda 103 bin ton ihracat karşılığı 172 milyon \$ gelir ile tüm sezonların en büyük ihracat rakamlarına ulaşılmış ancak ardından gelen yok sezonunda ihracatımız 31 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. 2000/01 sezonunda ise ihracat yaklaşık 128 milyon \$ olmuştur.

Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Çeşitlere Göre Zeytinyağı İhracatı (M: Ton, D: Bin ABD\$)

Ürün	1998		1999		2000		2001	
	M	D	M	D	M	D	M	D
Z.yağı,natürel,saf,extra	9660	15977	22630	41528	5081	9627	31946	46852
Z.yağı,natürel,ince,saf	3755	5966	11819	16243	1453	2587	19470	24985
Z.yağı,rafine,saf	14751	22420	26144	44143	1844	3747	21731	29987
Z.yağı,diğer,saf (karma)	18096	27845	36291	64066	6250	13077	21172	30810
Diğerleri	2018	1463	6209	4070	1786	1369	4290	3119
Toplam	49016	75386	103093	170050	16414	30407	98610	135754

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı EBİM Kayıtları

Daha önceleri rafine zeytinyağı ihracatı toplamda en büyük paya sahipken son yıllarda riviera olarak adlandırılan karma zeytinyağı ihracatının rafineye göre daha büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Son üç yılda özellikle ekstra naturel ve naturel zeytinyağının paylarının da büyük artış sağladığı görülmektedir. Ekstra naturel zeytinyağının 1996 yılında toplam zeytinyağı ihracatındaki payı %5 iken yıllar itibariyle artarak 1999 yılında %24'e, 2000 yılında ise %32'ye 2001 yılında da %35'e ulaşmıştır. Yıllar itibariyle çeşitlere göre zeytinyağı ihracatımız değerlendirildiğinde son dört yılda toplam ihracatımızın ortalama % 24'ü rafine, %33'ü riviera, %28'i ekstra naturel, %12'si de naturel olmuştur.

Dünyada zeytinyağına yönelik talebin artması Türkiye için yeni ihraç pazarlarının ortaya çıkmasını sağlamış ve son yıllarda daha önce zeytinyağı ihracatı yapılmamış ülkeler Türkiye'ye yeni olanaklar sunmuştur. Bu gün Türk zeytinyağı başta İspanya, İtalya, ABD olmak üzere Japonya, Kanada, Avustralya, BDT, Orta Doğu ve Güney Amerika Ülkeleri ile birlikte yaklaşık 70 kadar ülkeye ihraç edilmektedir.

Üretici-ihracatçı konumundaki İspanya ve İtalya ihracatımızdaki en önemli yere sahip pazarlardır. Zeytinyağı ihracatımız bu ülkelerin üretim ve talep durumları ile birlikte, belirleyici rol oynadıkları dış piyasa oluşumlarına bağlı bulunmaktadır. Bu nedenle AB ülkeleri, Türkiye için hem büyük bir pazar oluşturmakta, hem de diğer pazarlarda en büyük rakip olmaktadır. Üretimlerinin düşük gerçekleştiği yıllarda ihracatımız artmakta ancak bu ülkelere dökme formda ihraç ettiğimiz zeytinyağı daha sonra ambalajlanarak diğer pazarlarda İspanyol ve İtalyan markaları altında rakip olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda Türkiye açısından en önemli ve istikrarlı zeytinyağı ithalatçısı ABD olmuştur. ABD'nin ihracatımızdaki payı son beş yıl itibariyle %23 olmuştur. 2001 yılında ABD'nin yanısıra Suudi Arabistan, İsviçre, İsrail ve Fas diğer önemli ihraç pazarlarımızı oluşturmuştur. Ancak ihracatımızın büyük bir bölümünün üretici-ihracatçı konumunda olan İtalya ve İspanya'ya yöneldiği gözönünde bulundurulduğunda mevcut pazarların geliştirilmesinin gerekliliği ortaya

çıkılmaktadır. Rakip ölkelerin tanıtım faaliyetlerinin de üzerinde yoğunlaştığı ölkeler olarak ABD, Avustralya, Japonya ve Kanada zeytinyağı ihracatımız için geliştirilmesi gereken potansiyel pazarlar olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Ölkelere Göre Zeytinyağı İhracatı (M: Ton, D: Bin ABD\$)

ÖLKELER	1999		2000		2001	
	M	D	M	D	M	D
İTALYA	42662	66156	938	1752	4738 ₁	63506
İSPANYA	29605	51604	2412	4318	1905 ₂	24590
ABD	12547	22674	5264	1092 ₂	1299 ₈	19319
SUUDI ARABİSTAN	1814	3470	1597	2711	2815	4120
İSVİCRE	4065	4745	332	545	2408	3224
İSRİL	1503	2462	602	929	2202	2784
FAS	15	30	0	0	1755	2306
FİLDİSİ SAHİLİ	760	1164	46	72	1204	1845
KANADA	799	1440	324	725	1017	1634
SEYSEL ADALARI	1265	2423	0	0	991	1554
BAE	691	1227	706	1223	963	1365
ARJANTİN	85	208	1232	2554	890	1307
JAPONYA	26	73	80	202	373	878
AVUSTRALYA	594	1121	107	229	562	864
KUVEYT	397	760	295	517	623	809
GÜNEY KORE CUM.,	96	210	143	315	336	720
NORVEC	173	476	63	100	301	558
YUNANİSTAN	25	51	0	0	324	443
URDUN	24	51	21	63	261	385
KOLOMBİYA	122	225	0	0	213	341

DİĞER	5825	9481	2287	3301	1943	3202
TOPLAM	10309 3	17005 0	1644 9	3047 9	9861 0	13575 4

Dış Ticaret Müsteşarlığı EBİM Kayıtları

İTHALAT

Türkiye'nin, zeytin üretiminde kendine yeterli olmasına karşın, düzenli olmamakla birlikte az miktarlarda zeytinyağı ithalatı mevcuttur. İthalat daha çok üretimin yetersiz olduğu yıllarda yapılmaktadır. Zeytinyağı ithalatının gerçekleştiği ülkeler arasında Tunus, İtalya, Suudi Arabistan ve Mısır bulunmaktadır.

Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Zeytinyağı İthalatı (M:Ton, D: Bin ABD\$)

Yıl	M	D
1994	1180	1582
1995	17	62
1996	144	494
1997	19	44
1998	80	138
1999	229	449
2000	1088	2061
2001	29	28

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı EBİM Kayıtları

Zeytinyağı üreticisi AB ülkeleri dünya zeytinyağı üretim ve ihracatından aldığı pay kadar zeytinyağı ithalatından da önemli oranda pay almaktadır. Bu durum işleyip paketleyerek ihraç etmek üzere, büyük miktarlarda dökme zeytinyağı ithal etmelerinden kaynaklanmaktadır. Son yıllarda dünyada genel zeytinyağı tüketimindeki artışla birlikte başta ABD, Japonya, Kanada ve Avustralya olmak üzere bir çok ülkenin ithalatında önemli artışlar görülmüştür. Özellikle Amerika son yıllarda gerçekleştirdiği 200 bin ton civarındaki ithalatı ile, AB'nin ithalatının azalmasının da etkisiyle dünya ithalatında birinci sıraya yerleşmiştir.

Türkiye'nin zeytinyağı ithalatı

Yıl	Ton	Bin \$
1994	1180	1582
1995	17	62
1996	144	494
1997	19	44
1998	80	138
1999	229	449
2000	1088	2061
2001	29	28
2002	2082	3453